

INTEGRACJA POLSKIEGO ROLNICTWA Z UE W OPINII ROLNIKÓW INDYWIDUALNYCH WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Barbara Kachel

Streszczenie. Opracowanie przedstawia aktualną ocenę stanu wiedzy rolników na temat problemów związanych z integracją polskiego rolnictwa z Unią Europejską opartą na badaniach ankietowych. Omówiono również stosunki ekonomiczne w badanych gospodarstwach oraz opinie rolników na temat korzyści, zagrożeń i obaw wynikających z przyszłej akcesji oraz z koniecznych dostosowań do wymogów UE. Nastroje wśród rolników są pesymistyczne, czują się oni niedoinformowani o problemach integracji i generalnie są jej przeciwni.

Słowa kluczowe: integracja rolnictwa, wspólna polityka rolna, korzyści i zagrożenia.

WSTĘP

Proces przygotowań do integracji Polski z Unią Europejską rozpoczął się na początku lat 90. i obecnie znajduje się w końcowej fazie, biorąc pod uwagę prognozy związane z rychłym zjednoczeniem ze strukturami europejskimi. Negocjacje, które odbywają się w 29 obszarach, są w większości zamknięte oprócz m.in. rolnictwa, polityki regionalnej oraz budżetu i finansów. Sektor rolnictwa stwarza największe trudności w negocjacjach, gdyż aż 40% wszystkich dostosowań prawnych, czyli wprowadzenia ustawodawstwa UE (tzw. *acquis communautaire*), przypada właśnie na ten dział. Według Plewy [2001], Polska jest zdeterminowana wprowadzić rozwiązania wynikające ze Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) UE pomimo znanych ograniczeń tej polityki. Według polskich negocjatorów, nasz kraj nie może akceptować próby narzucenia polskim rolnikom jedynie nowych obowiązków i ograniczeń, bez przyznawania im identycznych praw, jakie mają rolnicy obecnych państw członkowskich. Koncepcja i strategia integracji rolnictwa z UE wymaga starannego przygotowania polskich producentów rolnych przez udostępnianie informacji na temat zasad WPR oraz korzyści i kosztów związanych z dostosowaniem się do wymogów i standardów w zakresie produkcji, przetwórstwa rolno-spożywczego oraz warunków funkcjonowania na jednolitym rynku europejskim [Duer 2000, Kachel 2001].

Według badań przeprowadzonych przez Wawrzyniaka i Wojtasika [2001], polscy rolnicy chcieliby znać odpowiedź na wiele trudnych pytań, w tym m.in.:

- jakie kanony WPR, które przysporzyły państwu UE najwięcej kłopotów i były przyczyną największych kryzysów, będą nadal utrudniać egzystencję polskim rolnikom,
- w jaki sposób istniejące znaczne różnice kosztów produkcji rolniczej będą niwelowane za pośrednictwem systemu protekcjonizmu i subsydiowania produkcji rolniczej, aby nie dopuścić do spadku dochodu ludności utrzymującej się z rolnictwa,
- w jakim tempie dokonywać się będzie przebudowa rolnictwa w sensie zmian struktury agrarnej, jakiej wysokości kontyngenty (kwoty) będą przydzielane producentom rolnym na podstawowe surowce i towary rolnicze, jakie będą wielkość, struktura i terminy napływu finansowych środków przedakcesyjnych UE.

PRZEDMIOT, METODA I ZAKRES TERYTORIALNY BADAŃ

Badania przeprowadzono w marcu 2002 r. w powiecie proszowickim województwa małopolskiego. Przedmiotem badań było 45 celowo wybranych gospodarstw rolnych o różnej strukturze agrarnej (od 4,9 do 27 ha). Największą grupę (46%) stanowiły gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha (średnia dla powiatu proszowickiego – 4,5 ha). Gospodarstwa o powierzchni 5–10 ha stanowiły 44%, o powierzchni 10–15 ha – 8%, gospodarstwa o powierzchni powyżej 15 ha – 2%.

Zdecydowaną większość respondentów – właścicieli gospodarstw stanowili mężczyźni (80%). Średni wiek ponad połowy ankietowanych (57%) wahał się w przedziale od 41 do 50 lat. Rolnicy młodsi wiekiem (od 26 do 40 lat) stanowili 24%, a starsi (powyżej 51 lat) – 19%. Około 67% rolników deklarowało wykształcenie zawodowe rolnicze, zaledwie 1% respondentów legitymowało się wykształceniem wyższym rolniczym. Pozostali to na ogół rolnicy z wykształceniem podstawowym lub innym nierolniczym.

Podstawę badań stanowił kwestionariusz ankiety, który wzmocniono innymi technikami badawczymi, jak rozmowy kierowane, dyskusje i wywiady środowiskowe. Wyniki badań przedstawiono w formie tabelaryczno-opisowej i graficznej w postaci wykresów oraz rycin.

Charakterystyka badanego regionu

Powiat proszowicki położony jest w województwie małopolskim w kierunku północno-wschodnim od aglomeracji krakowskiej w dolnym dorzeczu rzeki Szreniawy, wzdłuż której rozciągają się najbardziej żyzne gleby w kraju. Są to głównie czarnoziemy na podłożu lessowym I i II klasy bonitacyjnej oraz mady należące do I–III klasy bonitacyjnej zalegające dolinę Szreniawy. Rolnicza przestrzeń produkcyjna powiatu proszowickiego należy do najkorzystniejszych zarówno w kraju, jak i w woj. małopolskim. Urodzajne gleby, korzystny agroklimat i bogate zasoby wód podziemnych stwarzają warunki do prowadzenia intensywnej gospodarki rolnej. Od wieków ziemię te były wykorzystywane rolniczo, a wyprodukowana żywność zaspokajała potrzeby

Małopolski i Śląska. O typowo rolniczym charakterze powiatu świadczy struktura użytkowania gruntów. Wskaźnik użytków rolnych (89%) jest najwyższy w woj. małopolskim, w tym grunty orne stanowią 77%, sady – 0,7%, łąki i pastwiska – 11,3%, lasy – 1,7 %, a pozostałe grunty zajmują 9,3%. Nieznaczne zróżnicowanie występuje w wysokości wskaźników użytków rolnych w poszczególnych gminach – od 77,8% (Proszowice) do 93% (Paiecznica).

Niski wskaźnik urbanizacji powiatu oraz duża liczba osób zatrudnionych w rolnictwie (81,4%, woj. małopolskie – 41,4%) są kolejnymi elementami, które podkreślają rolniczą funkcję regionu [Encyklopedia geograficzna świata 2001, Urząd Statystyczny powiatu Proszowice]. Powiat proszowicki jest znaczącym producentem trzody chlewnej, warzyw, buraków cukrowych, zbóż, tytoniu, kukurydzy i owoców (głównie truskawek).

WYNIKI BADAŃ I Dyskusja

Charakterystyka ankietowanych gospodarstw

Ankietowane gospodarstwa w zdecydowanej większości zajmują się produkcją warzywniczą i z tej działalności uzyskują najwyższe dochody, stanowiące dla wielu z nich jedyne źródło utrzymania. W uprawie przeważają warzywa korzeniowe: marchew, seler i pietruszka. Pręźnie rozwija się też uprawa kapusty, kalafiora, ogórków i papryki pod osłonami na wczesny zbiór. Wytworzone produkty rolnicy sprzedają na giełdach rolnych w Krakowie, Katowicach oraz Tarnowie, gdzie uzyskują wyższe ceny niż w Proszowicach.

Jeśli chodzi o wyposażenie techniczne gospodarstw, to ponad połowa ankietowanych (69%) uważa je za wystarczające do produkcji rolniczej; pozostali są przeciwnego zdania, podając za przyczynę brak środków finansowych na zakup i modernizację parku maszynowego. Do tej grupy rolników należą również osoby, które jednocześnie wskazały na złą sytuację finansową własnych gospodarstw.

Na uwagę zasługuje fakt, że ponad połowa rolników (63%) odprowadza na rynek powyżej 60% wyprodukowanych towarów. Około 1/3 rolników (32%) sprzedaje od 30 do 60% wytworzonych produktów, a pozostali rolnicy (5%) mniej niż 30%. Te ostatnie gospodarstwa w głównej mierze nastawione są na samozaopatrzenie, a dochody czerpią z innych źródeł niż działalność rolnicza. Mimo że rolnicy w znaczącym stopniu odprowadzają swoje towary na rynek, nie uzyskują odpowiednich dochodów, tłumacząc to utrudnionym zbytem towarów i ich niską ceną. Ponadto, badania wykazały, że 37% gospodarstw posiada dodatkowe źródła dochodów w postaci renty, emerytury lub pracy poza rolnictwem jednego z członków gospodarstwa, a mimo to respondenci w przeważającej większości (62%) swoją sytuację finansową oceniają jako złą (jako zadowolającą – 24%, dobrą – 14%). Żaden z rolników nie uznał własnej sytuacji finansowej za bardzo dobrą.

Wiedza i stopień poinformowania rolników na temat problemów integracji polskiego rolnictwa z UE

Głównym źródłem informacji o problemach integracji z UE są według respondentów media: telewizja, radio, prasa. Oprócz tego, część informacji respondenci czerpią z rozmów z innymi rolnikami i sąsiadami. Informacja ta jest jednak niewystarczająca – aż 80% badanych czuje się słabo poinformowanych, 19% nie ma żadnych informacji, a tylko 1% badanych twierdzi, że są dobrze poinformowani. Stopień poinformowania wzrasta wraz z wykształceniem, a maleje z wiekiem respondentów.

Najbliższymi i najważniejszymi celami Wspólnej Polityki Rolnej UE było dla respondentów ustabilizowanie rynku produktów rolnych oraz zapewnienie zbytu produktów rolnych po cenach gwarantowanych. Na odpowiedzi te wskazali wszyscy ankietowani (100%). Rolnicy są zdania, że spełnienie tych celów umożliwi im pewniejsze planowanie produkcji, uzyskanie odpowiednich dochodów i rozwój własnych gospodarstw.

Jeśli chodzi o rodzaj wiedzy, jaka w obecnej rzeczywistości jest rolnikom szczególnie potrzebna, respondenci na pierwszym miejscu wymienili to, jak i gdzie sprzedawać produkty rolne (54%), na drugim (34%) znalazła się wiedza o nowych technologiach w rolnictwie. Uszeregowanie odpowiedzi w dużej mierze zależało od wieku rolnika i jego wykształcenia. Młodszy i bardziej wykształceni rolnicy za najważniejsze uznawali: wykształcenie, posiadanie wiedzy prawnej (13%) i ekonomicznej (7%) pozwalającej zawierać różnego typu umowy, staranie się o kredyty czy organizowanie się w grupy producenckie i stowarzyszenia. Część respondentów (18%) uznała, że obecnie potrzebna jest rolnikom wiedza specjalistyczna. Pozwoliłaby ona na ukierunkowanie gospodarstwa, co jest szczególnie ważne w aspekcie przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej. Niewielka liczba respondentów (12%) chciałaby osiąść wiedzę pozwalającą zdobyć nowy zawód czy dodatkowe zajęcie. Zaledwie 5% ankietowanych to ciekawo sytuacji rolników i rolnictwa w UE oraz wiedzy o zasadach WPR.

Stosunki ekonomiczne w rolnictwie i jego otoczeniu

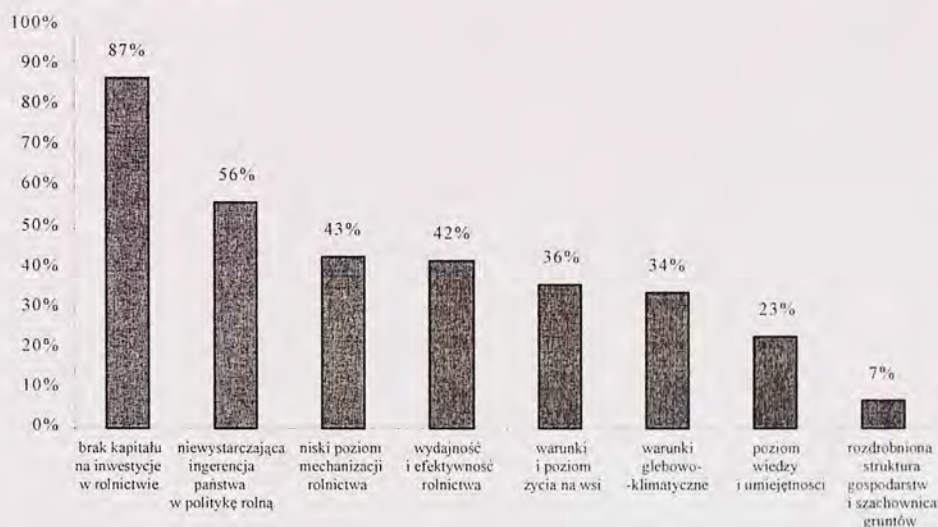
Jeśli chodzi o pożądaną model stosunków ekonomicznych w rolnictwie i jego otoczeniu, to wszyscy respondenci (100%) uważają, że lepiej byłoby, aby ceny w rolnictwie ustalało państwo; żaden z rolników w obecnej sytuacji nie chciałby, aby czynił to rynek. Prawie wszyscy respondenci (93%) twierdzą, że skupem i zbywaniem produktów rolnych powinno zajmować się również państwo, tylko niewielka część rolników (7%) zgadza się, że lepiej byłoby, aby w tej branży działały firmy prywatne. Powyższe opinie rolników należy łączyć z faktem, że mają oni trudności ze sprzedażą własnych towarów i uzyskaniem za nie odpowiedniej ceny we właściwym terminie.

Znacznie ponad połowa respondentów (68%) chce w dalszym ciągu gospodarować indywidualnie. Tylko 8% rolników deklaruje możliwość łączenia się w grupy producenckie, opinię taką wyrażają głównie młodszy kierownicy gospodarstw. Co czwarty badany nie ma zdania na temat sposobu gospodarowania. W tej sytuacji należałoby przez rzetelną informację, doradztwo i stworzenie odpowiednich warunków finansowych zachęcić rolników do zrzeszania się, aby lepiej mogli radzić sobie w nowej, bardzo trudnej rzeczywistości gospodarki wolnorynkowej. Jest to szczególnie ważne w takim regionie,

jak powiat proszowicki, który jest zapleczem warzywno-owocowym oraz dostawcą mięsa (głównie wieprzowiny) dla dużych aglomeracji miejskich Krakowa i Śląska, gdzie sieć hipermarketów wymaga dostaw jednorodnego towaru w większych ilościach.

Bariery i szanse rozwoju polskiego rolnictwa

Za największą barierę dla polskiego rolnictwa aż 87% respondentów uznało brak kapitału na inwestycje, na drugim miejscu (56%) wskazano na niewystarczającą ingerencję państwa w politykę rolną. W związku z procesami dostosowawczymi do wymogów UE istotną sprawą jest obecnie w Polsce wprowadzanie w życie ustawodawstwa dotyczącego rynków rolnych (zboża, mleka, mięsa) oraz ustaw: weterynaryjnej, o grupach producenckich, rentach strukturalnych, rolnictwie ekologicznym, zalesianiu gruntów rolnych [Kachel 2001 i 2002]. Dużą barierę upatruje się w niskim poziomie mechanizacji rolnictwa (43%), na wydajność i efektywność rolnictwa wskazało 42% ankietowanych. Na piątym i kolejnych miejscach rolnicy za największą barierę uznali warunki i poziom życia na wsi (36%), warunki glebowo-klimatyczne (34%), poziom wiedzy i umiejętności (23%) oraz rozdrobnioną strukturę gospodarstw i szachownicę gruntów (7%) (rys. 1).

Rys. 1. Największe bariery dla rozwoju polskiego rolnictwa

Fig. 1. Main barriers to development of Polish agriculture

Źródło: Badania własne, 2002.

Badania wykazały, że rolnicy oczekują znacznej ingerencji państwa w rozwiązywanie problemów wsi i rolnictwa, dyskusyjnym zaś problemem jest to, iż rolnicy tylko w niewielkim stopniu za barierę rozwoju uznają rozdrobnienie gospodarstw i szachownicę gruntów. A przecież, jak wskazują badania Paszkowskiego [2001], zjawiskiem wybitnie niekorzystnym w Polsce jest nakładanie się na siebie zjawiska rozdrobnienia gruntowego na rozdrobnienie agrarne. Z przeprowadzonych analiz wynika, że w szachow-

nicy uciążliwej i bardzo uciążliwej, czyli z większą liczbą działek w gospodarstwie niż sześć, znajduje się około 4 mln ha użytków rolnych, które są w posiadaniu ok. 0,5 mln gospodarstw. Tak więc problem likwidacji szachownicy gruntów pozostaje wielkim wyzwaniem polityki rolnej państwa.

Ankietowani rolnicy mają świadomość, jak duży dystans dzieli polskie rolnictwo od unijnego, gdyż aż 94% z nich stwierdziło, że musi jeszcze bardzo dużo zainwestować i zmodernizować gospodarstwo, aby konkurować z rolnikami UE. Rolnicy jednocześnie wskazują, że rozwój gospodarstw byłby możliwy m.in. przez zapewnienie cen gwarantowanych na produkty rolne oraz stworzenie odpowiednich warunków do produkcji rolniczej przez państwo. Rolnicy mieli tu głównie na myśli objęcie polskiego rolnictwa instrumentami WPR na podobnych zasadach, jakie obowiązują w UE. W badanym regionie rolnicy podkreślają, że wyprodukowane warzywa czy owoce mogłyby być eksportowane, gdyby państwo zapewniło im rynki zbytu. Statystyki dowodzą, że Polska jest krajem przodującym w produkcji warzyw i wytwarza ich więcej na 1 mieszkańca rocznie niż Niemcy, Francja czy Dania, a w produkcji owoców zajmuje drugie miejsce po Francji [GUS 2001, Żurek 2002].

Korzyści dla polskiego rolnictwa po wstąpieniu do UE

Zdecydowana większość (82%) rolników zapytanych o korzyści, jakich oczekują po wstąpieniu Polski do UE, wskazała na dotacje bezpośrednie do produkcji rolniczej, takie jak w UE. W dalszej kolejności respondenci oczekują poprawy opłacalności rolniczej (67%). Równie często rolnicy wskazywali na korzyść, jaką byłoby zagwarantowanie sprzedaży wytworzonych produktów przez skup interwencyjny po cenach gwarantowanych (46%). Na możliwość korzystania z funduszy strukturalnych UE na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich wskazało 39% ankietowanych. Z większym pesymizmem respondenci podchodzili do możliwości zbytu wytworzonych produktów rolnych na rynkach UE oraz dostępu do nowych technologii w rolnictwie. Odpowiedzi te otrzymały odpowiednio po 19 i 13%. Tylko 12% ankietowanych rolników uważa, że integracja Polski z UE ułatwi im znalezienie pracy poza rolnictwem. Dobrą przyszłość dla własnych dzieci po wstąpieniu do UE widzi zaledwie 7% ankietowanych rolników (tab. 1).

Tabela 1. Spodziewane korzyści wynikające z integracji polskiego rolnictwa z UE
Table 1. Expected profits from the integration of Polish agriculture with EU

Korzyści jakich rolnicy oczekują po wstąpieniu do UE	Odpowiedzi respondentów (%)
Dotacje bezpośrednie do produkcji rolnej, takie jak w UE	82
Poprawa opłacalności produkcji rolniczej	67
Zagwarantowanie sprzedaży wytworzonych produktów (skup interwencyjny po cenach gwarantowanych)	46
Możliwość korzystania z funduszy strukturalnych na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich	39
Nowe rynki zbytu	19
Dostęp do nowych technologii w rolnictwie	13
Możliwość znalezienia pracy poza rolnictwem	12
Dobra przyszłość dla dzieci, kontakty ze światem	7

Źródło: Badania własne.

Uzyskane wyniki badań odnośnie korzyści dla rolnictwa po przystąpieniu do UE wskazują na wagę problemu związanego z negocjacjami, co do płatności bezpośrednich oraz zagwarantowania opłacalności produkcji i regulacji rynków rolnych (skup interwencyjny po cenach gwarantowanych).

Obawy polskich rolników wobec integracji z UE

Mając do uszeregowania według własnego stopnia ważności, czego najbardziej obawiają się po wstąpieniu Polski do UE, zdecydowana większość rolników (72%) wskazała na trudności ze zbytem swoich produktów rolnych. Sytuacja taka spowoduje zubożenie wsi – tak uważa 62% badanych. Ponad połowa (54%) respondentów obawia się zalewu polskiego rynku unijną żywnością. Prawie połowa ankietowanych (43%) obawia się upadku wielu gospodarstw rolnych, nie wykluczając przy tym własnego, co doprowadzi również do wzrostu bezrobocia na wsi. Na uwagę zasługuje fakt, że co czwarty ankietowany obawia się wykupu ziemi przez cudzoziemców. Tylko 8% rolników obawia się ograniczenia wielkości produkcji (tab. 2).

W związku z wskazanymi obawami rolników należy sądzić, że polityka państwa powinna w coraz większym stopniu wpływać na zagwarantowanie zbytu rolnikom (skup interwencyjny) oraz wspierać rozwój obszarów wiejskich wykorzystując programy przedakcesyjne UE, jak SAPARD i Phare, które mogą pomóc w tworzeniu nowych miejsc pracy i zapobiec zubożeniu wsi, czego rolnicy obawiają się w znaczącym stopniu [Kachel 2001].

Tabela 2. Obawy wobec integracji z Unią Europejską
Table 2. Concerns connected with the integration with EU

Czego rolnicy obawiają się po wstąpieniu Polski do UE?	Odpowiedzi respondentów (%)
Wzrostu trudności ze zbytem polskich produktów rolnych	72
Zubożenia wsi	62
Zalewu polskiego rynku unijną żywnością	54
Upadku wielu gospodarstw rolnych	43
Wykupu ziemi przez cudzoziemców	27
Wzrostu bezrobocia na obszarach wiejskich	23
Ograniczenia wielkości produkcji	8

Źródło: Badania własne.

Kierunki zmian w gospodarstwach rolnych w świetle integracji

Okolo 1/3 ankietowanych rolników w najbliższym czasie zamierza zakupić do własnego gospodarstwa maszyny i środki do produkcji rolnej, 27% rolników chciałoby powiększyć areal gospodarstwa, głównie przez dzierżawę. Na wprowadzenie nowych technologii zdecydowałoby się 13% ankietowanych, a tylko 4% rolników chciałoby zmienić kierunek gospodarowania (tab. 3).

Z powyższych badań wynika, że rolnicy na razie niechętnie poszukiwaliby nowych rozwiązań w postaci specjalizacji swoich gospodarstw, co wydaje się być nieuniknione w warunkach ostrej konkurencji na jednolitym rynku europejskim.

Tabela 3. Inwestycje i kierunki zmian w gospodarstwach rolnych
Table 3. Investments and tendencies in farms

Plany inwestycji i zmian w gospodarstwach rolnych	Odpowiedzi respondentów (%)
Zakup maszyn i środków do produkcji rolnej	29
Powiększenie arealu gospodarstwa	27
Poprawa infrastruktury technicznej w gospodarstwie	17
Wprowadzenie nowych technologii	13
Zmiana kierunku gospodarstwa	4

Źródło: Badania własne.

Mając do wyboru inny sposób zarobkowania niż prowadzenie własnego gospodarstwa, 34% ankietowanych rolników (głównie młodszych) chciałoby prowadzić własną firmę, 39% chce pozostać przy obecnym zajęciu i pracować we własnym gospodarstwie, 4% zdecydowałoby się wyjechać ze wsi i pracować w mieście, pozostała część respondentów chciałaby mieszkać na wsi i pracować w firmie prywatnej lub państwowej, jednocześnie prowadząc gospodarstwo rolne (tab. 4).

Tabela 4. Możliwość wyboru miejsca pracy
Table 4. Possibility of choice of employment place

Gdyby to zależało wyłącznie od Pana/i, to czy po przystąpieniu do UE chciałby/ałaby Pan/i:	Odpowiedzi respondentów (%)
Pozostać przy obecnym zajęciu, pracować we własnym gospodarstwie rolnym	39
Prowadzić własną firmę	34
Mieszkać na wsi i zatrudnić się w firmie prywatnej lub państwowej	23
Wyjechać ze wsi i pracować w mieście	4

Źródło: Badania własne.

Poparcie dla integracji polskiego rolnictwa z UE

Zdecydowana większość ankietowanych rolników (69%) uważa, że integracja Polski z UE przyniesie więcej strat niż korzyści naszemu rolnictwu. Tylko 14% respondentów jest przeciwnego zdania, a 17% nie ma zdania na ten temat. Bardzo trudna sytuacja finansowa rolników, pogarszająca się koniunktura w rolnictwie, spadek dochodowości gospodarstw rolnych powoduje, że aż 89% respondentów jest przeciwnych integracji naszego kraju z UE, zaledwie 9% jest za integracją, a 2% jest jeszcze niezdecydowanych. Rolnicy mają świadomość, że ich korzyści z integracji zależą w dużej mierze od wynegocjowanych warunków akcesji, od tego, czy zostaną objęci i w jakim zakresie wspólną polityką rolną UE. Brak poparcia dla akcesji Polski z UE ze strony ankietowanych wynika również z narastającego zniechęcenia i pesymizmu. Coraz więcej rolników uważa, że polscy negocjatorzy poświęcą interesy rolników, aby osiągnąć korzystne rozwiązania w innych sektorach gospodarki. Brak przejrzystej przyszłości i brak wiedzy o tym, jak w UE wygląda polityka rolna, wpływa na tak wysoce negatywne nastawienie rolników do integracji polskiego rolnictwa z UE.

WNIOSKI

Kierownikami ankietowanych gospodarstw są przede wszystkim mężczyźni (80%) w wieku od 41 do 50 lat, w przeważającym stopniu mający wykształcenie zawodowe rolnicze.

Prawie połowa gospodarstw (46%) prowadzi produkcję na powierzchni poniżej 5 ha. Gospodarstwa o powierzchni 5–10 ha stanowią 44%, gospodarstwa o powierzchni 10–15 ha – 8%, a największe powierzchniowo – powyżej 15 ha – to zaledwie 2%.

Ponad połowa ankietowanych gospodarstw (63%) odprowadza na rynek więcej niż 60% wyprodukowanych towarów, a mimo to rolnicy nie uzyskują zadowolających dochodów. Sprzedaż na rynek od 30 do 60% wytworzonych produktów deklaruje 32% badanych, 5% rolników sprzedaje na rynek poniżej 30% wyprodukowanych towarów i są to głównie gospodarstwa nastawione na samozaopatrzenie, a dochody czerpią z innych źródeł niż działalność rolnicza.

Zdecydowana większość rolników (62%) nie osiąga dodatniego wyniku finansowego. Rolnicy zmuszeni są do poszukiwania zatrudnienia poza rolnictwem, gdyż w ich opinii udział dochodu z rolnictwa w ogólnym dochodzie rolnika jest zbyt mały i nie pozwala na utrzymanie rodziny oraz inwestowanie w gospodarstwie. Ponad 1/3 rolników posiada dodatkowe źródło utrzymania w postaci renty, emerytury lub pracy poza rolnictwem jednego z członków gospodarstwa.

Mimo bardzo trudnej sytuacji finansowej, prawie wszyscy rolnicy (94%) chcieliby inwestować i modernizować własne gospodarstwa. Mając do wyboru inny sposób zarabkowania niż prowadzenie gospodarstwa, 39% respondentów chce nadal pozostać przy obecnym zajęciu.

Przeprowadzona ankieta wykazała, że aż 80% rolników czuje się słabo poinformowanych o problemach integracji z UE, 19% nie ma żadnej informacji, a tylko 1% to dobrze poinformowani.

Według wszystkich respondentów, najbliższymi celami Wspólnej Polityki Rolnej UE są ustabilizowanie rynku produktów rolnych oraz zapewnienie zbytu produktów rolnych po cenach gwarantowanych.

Korzystne konsekwencje procesu integracji Polski z UE, zdaniem badanych, dotyczyć będą przede wszystkim: dotacji bezpośrednich do produkcji rolnej (82%), poprawy opłacalności produkcji rolniczej (68%) i zagwarantowania sprzedaży wytworzonych produktów (46%). Nieco bardziej sceptycznie rolnicy podchodzą do dostępu do nowych technologii (13%) czy możliwości znalezienia pracy poza rolnictwem (12%).

Rolnicy wykazują duże przywiązanie do ziemi. Zdecydowana większość (87%) uważa, że cudzoziemcy nie powinni mieć prawa do jej zakupu. Rolnicy mają świadomość, że po wstąpieniu do UE cena ziemi wzrośnie, a cudzoziemcy będą mogli ją wykupywać bez ograniczeń, stanowiąc zagrożenie dla polskich rolników.

Rolnicy zdają sobie sprawę, że mają małe szanse konkurowania z unijnymi rolnikami. Są zgodni, że ich sytuacja w dużej mierze będzie zależeć od negocjacji członkowskich, głównie od wynegocjowanych dopłat bezpośrednich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej.

Po przystąpieniu Polski do UE rolnicy najbardziej obawiają się wzrostu trudności ze zbytem wytworzonych towarów (72%), zubożenia wsi (62%) i zalewu polskiego rynku unijną żywnością (54%).

Bardzo trudna sytuacja wielu gospodarstw, spadek dochodowości, trudności ze zbytem wyprodukowanych towarów wpływają na negatywne nastawienie rolników do akcesji Polski z UE. Aż 89% badanych to przeciwnicy integracji z Unią Europejską, zaledwie 9% jest za integracją, a 2% ankietowanych to niezdecydowani.

PIŚMIENNICTWO

- Encyklopedia geograficzna świata, 2001. Opres, Kraków, s. 313.
- Duer I., 2000: Agenda 2000 – podstawą rozwoju polskiego rolnictwa. W: Gospodarowanie w rolnictwie zrównoważonym u progu XXI wieku. Pamiętnik Puławski, s. 65–71.
- Kachel B., 2000: Programy rolno-środowiskowe w Unii Europejskiej oraz perspektywy ich wdrażania w Polsce. Roczniki Naukowe SERiA, t. II, z. 4, s. 233–236.
- Kachel B., 2000: Perspektywy produkcji ekologicznej żywności w aspekcie integracji europejskiej. W: Regionalne przemiany strukturalne rolnictwa i obszarów wiejskich w aspekcie integracji z Unią Europejską. Zeszyty Naukowe AR w Krakowie, nr 377, s. 271–278.
- Kachel B., 2001: Regulacje na rynku zbóż w UE oraz w Polsce w aspekcie integracji europejskiej. Roczniki Naukowe SERiA, t. III, z. 2, s. 108–112.
- Paszkowski S., 2001: struktura obszarowa gospodarstw rolnych a szachownica gruntów w Polsce. W: Regionalne przemiany strukturalne rolnictwa i obszarów wiejskich w aspekcie integracji Polski z Unią Europejską. Zeszyty Naukowe AR w Krakowie, nr 78, s. 491–501.
- Plewa J., 2001: Polskie rolnictwo w drodze do Unii Europejskiej. W: Regionalne przemiany strukturalne rolnictwa i obszarów wiejskich w aspekcie integracji z Unią Europejską Zeszyty Naukowe AR w Krakowie, nr 377, s. 13–17.
- Rocznik Statystyczny GUS, 2001: Warszawa.
- Wawrzyniak B., Wojtasik B., 2001: Proces integracji rolnictwa polskiego z Unią Europejską w opinii rolników indywidualnych. Roczniki Naukowe SERiA, t. III, z. 2, s. 64–68.
- Żurek A., 2002: Current state of Polish agriculture as compared with that of other European countries. Acta Scientiarum Polonorum, Agricultura, nr 1, s. 7–18.

THE INTEGRATION OF THE POLISH AGRICULTURE WITH THE EU IN OPINION OF FARMERS FROM THE MAŁOPOLSKA PROVINCE

Summary. The integration of the Polish agriculture with the EU in opinion of farmers from the Małopolska province.

The aim of the paper is to present the actual state of knowledge on integration of Polish agriculture with the European community prepared on the basis of questionnaire studies. The article also deals with economy of investigated farms and presents the opinions of farmers concerning advantages, threats and anxieties appearing from the future accession and from the necessary adjustments to the requirements of the EU. The farmers' moods are rather pessimistic, they feel misinformed and generally are against the integration.

Key words: Integration of agriculture, Common Agricultural Policy, advantages and threats.